

Mane Keeman, potpukovnik

Arhiv Dom. Krajine B. Luka

ABK 209-M6-VII/205

SJEDANJE NA JUNSKE DANE 1942. GODINE

1. KRAJIŠKOG PROLETERSKOG BATALJONA

Stigli smo u selo Grabovac jako umorni i gladni. Već prve noći pretstojao je napad na njemački garnizon u selu Lepe-nici. Zdravko i Esad su organizovali obezbjeđenje i kuhanje večere, a potom su sa komandirima i komesarima pošli na izvi-đanje. Tu je i drug Danko. "Uspjeđemo sigurno i pokazati švap skim debelim ričovima kako su teški udarci porobljene, ali ne pokorene zemlje" - priča Gojko među drugovima. "Misliš udarci krajiške 'djece', odabrane iz deset srezova" - dobaci mu pono sno Ruđi Poje - skojevski rukovodilac bataljona. Razgovor je prekinuo jedan duži i par kraćih mitraljeskih rafala tamo pre ko šumice, kod našeg obezbjeđenja. To su vjerovatno one čet - ničke "delije", troše ustašku municiju, koju su primili kao bratsku pomoć za borbu protiv nas - zaključismo mi. "Boje se oni nas jer smo im nekoliko puta žestoko potprašili pete" - ču se nekiji glas tamo iza hrasta. "A nije samo to, ono oni sa ustaškom municijom "spašavaju" erpstvo" - umješta se David, spreman svakog časa da da završnu riječ. "Pravilno Davide" - odjednom ga prekinu deset glasova i nasta opšti smijeh grupe proletera.

Koristeći ovaj kratak odmor mnogi drugovi su već zaspali, jer je teški umor i nespavanje zbog svakodnevnih borbi savla-đao i posljednje snage. Moj vod je u pripravnosti za smjenu prvog voda, koji je na položaju prema četnicima. Vodnik Čedo nas upozorava da ne zaspemo, jer je opasnost od četničkog i njemačkog napada sigurna. "Hajđemo ispunjavati dnevnik dok ov dje sjedimo, jer kasnije nećemo imati vremena" - nastavi on. "E, zaista dobar prijedlog" - potvrdno reče Mago. I ja, pod utiskom

časa - "ispunjavanje dnevnika" vadin svoju bilježnicu i razmišljam šta da u nju napišem. "Inspiracija mnogo a pisac neiskusnik" - dobaci mi drug Desnica, smješći se. Ovaj njegov osmjeh i držanje me prosto iznenadi. On je već mjesec dana od kada je Rajko, njegov nerazdvojni drug, poginuo, strašno potišten, a sada je veselo, mislim u sebi i sjetim se da je to raspoloženje za pretstojeću borbu - za osvetu. Za trenutak smo oba čuvali, a potom smo prešli na ispunjavanje dnevnika.

Zamišljeni odmor na Vijačanima prekidaju loše vijesti: o fanziva na Krajinu je potvrđena. Kozara stenje pod obručom Štala i Mraka, saopštili su kuriri koji su upravo stigli iz Krajine. Četnici se koncentrišu da napadnu naš bataljon i razbiju tu posljednju partizansku vojnu formaciju u centralnoj Bosni. Dobili su pojačanje sa Ozrena i time stvorili ogromnu nadmoć nad našim bataljonom. A i ustaše su se znatno spremile, pojačavši svoje garnizone u Derventi, Prnjavoru a naročito u Banjoj Luci. Ova situacija je nalegala naš neodložan pokret - manevar s bataljonom kako bi se izbjegao napad nekoliko puta jačeg neprijatelja. No, i manevar je iziskivao krajnje naprezanje i vještinu za proboj kroz četničke grupacije koje su već bile svuda oko nas. Postojala su tri moguća pravca našeg pokreta. Prvi je vodio od Prnjavora preko Borja i Vlešića sa prelaskom Vrbasa na njegovom gornjem toku gdje je gazan, spojiti se sa Šolejinim snagama i djelovati na tom sektoru do ojačanja naših snaga, koje bi ponovo pošle na sektor centralne Bosne i razbile četnički ološ, pružajući borbenom narodu ovog kraja mogućnost za puno razvijanje oslobodilačke borbe kako je on to i počeo prije četničke izdaje. Ovaj put je bio jako težak i skopčan sa mnogo žrtava jer je vodio preko vrlo teških i četnički zaposjednutih terena. Drugi pravac je preko Vrbasa i Lijevo Polje na Kozaru, ali je i on otežan zbog prevoznih sredstava na rijeci i ofanzive koja tamo bijesni, pa je u pitanju da li ćemo uspjeti probiti se kroz neprijatelja do naših

do naših snaga. I kao treći pravac, postojao je preko Save za Slavoniju. I ovdje se pojavio isti problem prelaza same rijeke i to još veći, jer je Sava ozbiljnija vodena prepreka od Vrbasa, a uz to i situacija u Slavoniji nije nam bila dovoljno poznata. No, za razmišljanje nije bilo puno vremena. Odbrat je drugi pravac - Kozara i pokret je uslijedio. Već u prvom času četnička zasjeda ali bez uspjeha. Naši prednji dijelovi su ih potisli. Četnici su bježali kao bez glave. Mnogi na su i prijavu šubare sa kokardama ostale na položajima. Sklonili su se u Prnjavor kod ustaša - svojih saveznika. Sada im se vjerovatno hvale kako su vodili "tešku" borbu i uspjeli da nas puno pobiju, mada nijesu imali vremena ni kokarde da spase - razgovaramo mi. Naš pokret je nastavio ka Vrbasu, ali su nas i "čikani" slijedili. U nekoliko kolona lijevo i desno pratila nas je banda s očitom namjerom da nas napadne u povoljnom trenutku. Naša obezbjeđenja su imala puno posla. Vodila su nekoliko žestokih borbi, odbijajući napade razjarenih brađonja. U nekoliko navrata se cio bataljon morao razvijati i uz maksimalnu hrabrost uspijevao da odbije nadmoćnijeg neprijatelja. Zbog toga se kretalo jako sporo. Put od Vijačana do Vrbasa, koji iznosi oko 30 kilometara, prevaljen je tek za tri dana i tri noći.

Na Vrbasu smo uspjeli da obezbijedimo samo jedan čamac, vrlo male nosivosti. Prebacivanje preko rijeke otpočelo je u prvi sunrak, ali je išlo jako sporo. Do pola noći prebačena je samo prva četa, što znači da do zore ne može preći ni pola bataljona. Za to vrijeme druga i treća četa, koje su obezbjeđivale prelaz, vode žestoku borbu i teško odolijevaju četnicima, koji ludački navaljuju da nas bace u rijeku. Ovo je iziskivalo oštupanje od namjere preko Vrbasa za Kozaru. Prva je četa vraćena nazad i bataljon je preko sela Nožičkog i Sređevića maršovao prema Motajici. Vrlo vještim manevrom Zdravko je iz-

veo proletere iz četničkog okruženja i vodio ih u pravcu gdje "vojvoda" Radić nije pretpostavljao. Dok smo se u selu Grabovac odmarali dotle su četnici, potpomognuti ustaško-njemačkom artiljerijskom kanonadom iz Srpcu razjareno jurčali na mjesto gdje je bilo počelo naše prebacivanje preko Vrbasa. Ovu pri = vremenu zabunu kod neprijatelja trebalo je brzo iskoristiti i likvidirati njemački garnizon u Lepenici i time osloboditi podmotajička popaljena sela i uplašeni narod, koji je u ovom kraju dao mnogo žrtava za vrijeme ustaškog pokolja. Zastanak od nekoliko sati u selu Grabovac omogućio je da borci malo za = spu i odmire se. Za to vrijeme je u nekom rakijskom kazanu, pronađenom u selu, skuhana pura. To je bila prva hrana koju smo, poslije trodnevnih borbi i napornog puta, uspjeli da o = bezbjedino. Jedan od proletera nješajući puru, obavijen obla = kom njene pare pjevao joj je pjesmu:

Puro moja purice, od kurvanog brašna,
Ti si mene puro moja u teškoći opet našla.

Stihove raspoloženog proletera prekinu naredenje da se dijeli hrana i izvrši priprema za pokret.

Edravko i Esad su se vratili sa izviđanja i ukratko su nas upoznali sa situacijom:

Jašina Nijemaca u Lepenici je oko jedna četa. Smješteni su u školi i još par čvrstih kuća u neposrednoj blizini. Iskopali su rovove za kružnu odbranu i opasali se bodljikavom žicom. Izgleda da su se već i četnici orijentisali, jer se primjećuju njihove kolone kako podilaze našem obezbjeđenju.

Još za dana smo prišli neposredno uporištu Nijemaca i iz okrajka jedne šumice razgledali teren. U 10 sati noću bataljon je, zauzevši borbeni poredak, krenuo u napad. Artiljerijski plotuni, koji su potmulo dolazili iz dubine, kao da su poz =

čuvljali naš polazak na juriš i obavještavali nas da se ju = nački branioi Kozare uporno drže i da traže našu pomoć. Grob na noćnu tišinu prolomili su rafali proleterskih mitraljeza i eksplozije ručnih bombi. Iznenađenje je postignuto. Švabe u spavaćem vešu jure u rovove i kroz prozore zgrada očajnički se brane. "Nagari Jovane" ispreplitali su se glasovi sa mitraljeskim rafalina druge čete grmečlija; "Razbrucaj Stevanija" dovikuju kozarčani iz prve čete. Vatra je sve žešća. Izgleda da su Švabe zaposjele i posljednju tačku odbrambenog čvora. O = pasno tuku iz svojih "šaraca" ali proletari ne popuštaju. Ruč ne bombe obavljaju posao, mnoge padaju u švapske rovove. "Ne = ćeš više moju zemlju gaziti, švapska psino" - čuju se glasovi proletera. "Mukonja, gađaj onaj lijevi prozor iz koga se ne prekida plamen mitraljeza" - komanduje Čedo. "Mitraljesci br = za paljba". To je Joja - naš komandir, sada će juriš. Još tre nutak i opšti pakao. Teren se osvijetli kao da odjednom svanu. Kratak tajac i zaori se Čelarov glas negdje iz rovova. "Napred proleter!". Ovaj oštri vojnički glas zatalesa stroj Krajišnika i kao da im se žice skloniše s puta, sručiše se u švapske ro = vove. Nećete nam se sakriti ni u nišjoj rupi gadovi tuđinski. Hvataj žive, osuše se masovni glasovi boraca. U školi i crkvi prava gužva. Naš stroj u silovitom naletu kreće prema zaposje dnutim zgradama. Jure Kozarčani iz prve i Grmečlije iz druge čete. Čiji će bajonet prvi da otvori školska vrata, takniče se junaci. Vatra se sasvim prekinula, naš nezadrživi juriš na školu i crkvu obezglavio je Švabe i uhvatila ih opšta panika. Dali su se u bjegstvo, skaču kroz prozore i jure na sve stra = ne. Nekoliko ih se probilo na našem krilu i iščezlo u noći. Proleterari su iz raznih napadnih pravaca pristizali u centar odbrambenog neprijateljskog čvora i jedan drugom stezali ruke. Zora se pojavljivala iza horizonta i kao da je osmijehom prav de pozdravljala proletersku zastavu koja se je vijala na ško = li lepeničkog napaćenog naroda.

Borba se otvorila kod našeg obezbjeđenja prema Srpcu. Šta bi to moglo biti, vjerovatno intervencija od tog pravca, ali im je kasno, zadatak je izvršen, proleterci ne oklijevaju. No, nije važno, treća je dole - ne daju Drvarčani ovana makar da ih cijela divizija nastupa. Još za kratko vrijeme i treća je rasčistila situaciju. Stigao je kurir od nje i izvještava da su im Švabe koje su se povlačile od nas došle iza leđa, ali su onako uplašeni pobjegli preko nekih gajeva, dok su naši otvorili vatru i sada je sve u redu.

Barut je mirisao i tanak oblačak dima od ručnih bombi, is trošenih u borbi, spuštao se niz blage strane u Lepenički i Bezimeni potok. Proleterci su prikupljali municiju zaplijenjenom od Švaba i popunjavali svoje fišeklije. Drugovi Zdravko i Esad ne zaboravljaju ni ostale partijske zadatke. "Treba još u toku današnjeg dana održati zbor sa narodom ovog kraja" - razgovaraju oni. Komandiri su određivali patrole i davali im zadatak. Danko je, razgledajući teren kuda je bataljon napadao, ispričao jedan svoj doživljaj iz španske revolucije, sjećajući se na njega baš po nekoj školi u blizini Madrida na koju je po noći jurišala internacionalna brigada. "A zar ne retuje ne po španski družbe Danko" - dobach je uvaženo Rakez, naslo njen na svoj mitraljez. "Kako da ne, sjajni ste vi drugovi proleterci. Vas je Krajina i odabrala baš zato što spadate u red njenih najboljih sinova i povjerila vam ovako težak zadatak, da pomognete bratskom narodu centralne Bosne. Samo se ne smijete zanositi uspjesima, jer su pred vama još vrlo teške borbe". Ovo iskreno Dankovo priznanje i očinski savjet osvještavalo je izmorene borce. Kozaračko kolo se je snažno zaljuljalo i kao simbol slobode javljalo stanovništvu Lepenice da smo ga oslobodili. Odjeđanom kolo je prekinuto. Crni oblak nad vio se nad nas i hoće da nas proguta - četnici su okružili sa svih strana. Iskoristila je banda naš napad na Nijemce i u to ku noći blagovremeno zauzela borbeni poredak za napad. Nijesmo

uspjeli ni razgledati svuda naokolo a njihova truba je nejasno zavijala. Mi koji prije rata nismo bili vojnici nismo ni razumjeli ovaj strašni glas vojničkog naređenja. Primjetili smo samo ogromnu crnu gomilu koja se valja prema nama. Stariji drugovi su objasnili da je to znak za juriš. "Proleter, proboj pravo ka Motajici, a poslije proboja prikupiti se na Gradini (k.652)" - komandovao je komandant Čelar. Već u prvom šljiviku susret i žestok okršaj. Obostrani juriši ne rješavaju situaciju. Proleterski mitraljezi kose kao nikad do tada. Bande je mnogo, divljački navaljuje i ne da se razbiti. Još par pokušaja i konačno proboj glavnine. Treća se zasebno probila jer nije uspjela da se spoji sa nama. Borba se prenosi u šumu, vatra odjekuje kao da planina gori. Drugi četnički pojas bez ikakvog reda juri nam u susret. Nežderali se raki je pa ne znaju stati, ili pak ne pretpostavljaju da smo se uspjeli probiti iz one ravnice kroz tako gustu njihovu prvu blokadu. Naše ih je oružje orijentisalo. Bježali su kako je ko mogao, a drugi opet izgubljeni u šumi nagaze pravo na nas. Borba odjekuje širom cijele planine. Vrlo teško se orijentisati u kom su pravcu najslabije snage neprijatelja i kuda se probijaju naši ostali dijelovi, koje je neprijatelj uspio da otsječe od glavnine. Preko zarobljenog četnika doznali smo da se još pred nama nalazi prilično jaka zasjeda Jošavačkih četnika. Radić in je naredio da u zahvatu šumskog puta, na liniji Hajdučkog i Babi na groblja obrazuju treći pojas, jer je pretpostavljao da će naš proboj upravo tuda uslijediti. "Zdravko i Esad su sa jednom grupom proletera otsječeni još u prvom sudaru. Oni su u kritičnoj situaciji" - obavijestio je Zorić druga Danka. Jurišali su kroz voćnjak. Dejstvovala su samo ručne bombe i odjednom su obavijeni crnim čmcom. Četnici su sa svojim snagama već projurili u našu pozadinu. Situacija je sve komplikovanija, borba se na sve strane razvija. U daljem pokretu ka planinskom grebenu ispriječio se sinoćni neprijatelj. Nijemci su, da bi pomogli svojim saveznicima izišli sa dijelom snaga iz Srpeca i

postavili se da nam spriječe dalji pu. "Halt, wer ist dort" (stoj ko je tamo) komandovao je Švabe. Iznenadjenje, otkud oni ovdje poslije sinoćnjeg poraza. "Proleter i nastupaju", odgovorio je Ličina na njemačkom. Komešanje, nervoza, jači žagor Švaba. Naše lijevo krilo je zaobišlo njihov desni bok i iznenadjeni našim nepokolebljivim nastupanjem dali su se u bjegstvo. Dalji naš pokret, bar trenutno, bio je slobodan. Još jedan kilometar i pljusak četničkih kuršuna obasuo je nastupajuće borce. Svaki hrast i bukva, izgleda bljuje plamen čelika. Cijepaju se stabla i lome grane od mitraljeskih rafala. Četnička glavna snaga, Jošavčani "vojvođe" Radića hoće konačan obračun sa "ostatkom" krajiških proletera. Izabrali su Hajdučko groblje kao pogodan položaj za to i u vidu potkovice uzeli raspored. "Odlučan protivnapad jedina je mogućnost odbrane" - sjetio se svaki naš borec Čelarovih riječi na vojničkim časovima. "Juriš proleter i" zaorio se je Dankov glas i kao simbol pobjede, ispred svijuju jurišao je iskusni španski heroj. Proleter i su ga odvažno slijedili i prvi četnički plotuni pretvorili su se u pravi uragan dvostrane vatre bliskih otstojanja. Kao snažna bujica prodirali su krajišnici kroz guste četničke redove. Ogađ kosi junake, ali tempo ne popušta. Para Mirković - barjaktar proleterskog bataljona i rastajuć i se sa svojim osamnaest godišnjim životom daje svoj posljednji uzvik: "Ne popuštajte drugovi pobjeda je naša!" Pada Malbašić, pada Desnica i mnogi drugovi najbolji mefu najboljima. Pukao je lanac četnika. Nošeni ljubavlju prema svom narodu i mržnjom prema izdajnicima, proleter i su izvršili svoj zadatak probivši posljednji obruč oko sebe i izišli iz neposrednog okruženja. Opravdano je časno proletersko zvanje.

Glavnina je u 15 časova izbila na Građina a nešto kasnije još jedna grupa sa drugom Bajićom. O Čelaru i Esadu nije bilo nikakvih vijesti. Od sinoćnjeg juriša, koji je otpočeo na

Nijemce u 22 časa do sada brojno stanje bataljona je prepolovljeno.

"... A njih je bilo ... a njih je bilo deset na jednoga.

Deset na jednog u kišnoj noći, a mi smo umorni bili bili smo gladni i mokri na jednog - deset zvijeri. Jedan na deset, jedan na deset! O, zar se i to može?! Da, - mi smo proleterii." (Ćopić)

Ranjenici su ležali pod kladama bez ikakve njege. Premoreni - zdravi drugovi su ih tužno gledali, ali bez ikakve mogućnosti da im pomognu. "Da mi je makar kap vode lakše bi mi bilo" - obraća se teško ranjeni Reljić drugu pored sebe. Iako skromnom, zahtjevu ranjenika je teško udovoljiti jer na grebenu Motajice nema vode. On je i sam toga svijestan, no bolovi ranjenih pluća ne daju mu mira.

Borba se utišala na sve strane, samo je tamo u daljini, preko Lijevča Polja Kozara davala znak života. Dalji naš pokret je neizvjestan. Pritisnuti Motajičkom šumom i teškom tužom za izgubljenim drugovima proleterii su se tužno pogledali, ali svaki takav uzajamni pogled tražio je osvetu i ulivao vjeru u sopstvene snage i mogućnost izlaska iz, na prvi pogled, bezizlazne situacije. Stalna pomisao da će Zdravko i Esad pobiti se i spojiti sa nama bila je uzaludna - oni su nastradali; izvijestio nas je seljak četnički pismonoša. Izdajnici su smatrali da će poslije Zdravkove pogibije lako obračunati sa proleterima. Zbog toga su pokušali da nas na lukav način prevare. Napisali su, banditi, pismo slijedeće sadržine i poslali ga na adresu: "Ostatku krajiškog proleterskog bataljona, braćo Srbina - Motajice". Vaš komandant, komunistički bandit Čelar je poginuo. Pobjite Turke i Šokce a vi se predajte - život vam je zagarantovan. Pristupite u četničke redove i vašin o =

ružjem stanite na branik srpstva koje je ugroženo. Vaše dalje djelovanje pod petokrakom zvijezdom nema nikakvih perspektiva ... Komandant četničke vojske za centralnu Bosnu Vojvoda Rađe Radić." Oh, nitkovi, nitkovi, kako nam vrijeđate naš ponos, uzdisali su proleter i kada im je komešar Avdo čitao pismo. Htjela bi banda da cvijet bosanske Krajine uprija svoju ljepotu, da izda slavnu komunističku Partiju, da pokalja lice slobodarske Krajine. Naivno je to od vas "spasitelji" srpstva, samo preko oružja mi s vama razgovaramo, a ta ponižavajuća pisma prepustamo vašoj glupoj želji - razgovarali su proleter i među sobno.

Glad je postepeno trošila snage boraca. Divlja crijemušica je već pojedena oko nas. Ni spuževi se više nisu mogli naći. Još jedna zaliha hrane bila je mezgica ispod kore drveća. Izviđači koji su upućivani da ispituju put za pokret sa Gradine nisu se više vraćali - padali su u ruke neprijatelja. Ni nasilno izviđanje nije uspjelo. Četnici su blokirali sva Podneta = jička sela, očekujući naše pozitivno rješenje njihovog pisma. Poslali su još jedan ultimatum sa potpisom vojvode Radića u kome smo obavješteni o pogibiji i druga Danka, koji je prije tri dana krenuo do grupe prajavorskih partizana i da uz njihovu pomoć pokuša naše izvlačenje iz motajičke blokade. Hvale se nitkovi u svojim pismima kao su obračunali sa našim herojima i slave dosad najveće uspjehe. "Kod nas je svaki dan božić, jedemo i pijemo šta god hoćemo, a borbe nemamo. Dođite kod nas jer nam je žao da stradaju vaši mladi životi" - pišu čika ni u jednom svom pismu. Zatim odmah drugog dana poslije pogibi je druga Danka, vojvoda Rađe prijeti da će biti prinuđen da nas vojnički istrijebi, jer mu je za to došao pogodan momenat. Govoreći o momentu razbojnik je vjerovatno mislio da poslije Zdravkove i Dankove pogibije nema ko komandovati s bataljonom. Zaborevio je njenački satelit posljednje Čelarove riječi koje

im je uputio prije strjeljanja: "Vi izdajnici streljate samo Zdravka Čelara, ali proleterskog komandanta nikada nećete. Koliko je god proletera, toliko je komandanata i to tako sposobnih da će vas sigurno pobijediti." Riječi slavnog komandanta su pogodile bradonju kao grom iz vedra neba, ali se ipak nije oslobodio pomisli da nas uništi.

Sedmog dana motajičke blokade pala je odluka da se bataljon prebaci preko rijeke Save za Slavoniju. Sa Gradine smo o smotri da se na jednom mjestu, na onostranoj obali rijeke, nalaze neki čamci, ali istovremeno primjećena je nepoznata vojska koja se preko dana kreće oko usamljene kuće. Ko je ona i koliko je ima nepoznato nam je, a i veze sa Slavonijom nemamo nikako. No, bez obzira na sve kretati se mora. Plivači će preći rijeku, likvidirati neprijatelja koji se tamo nalazi i obezbijediti čance za prevoz bataljona, odredio je novoizabrani proleterski štab. Na konferenciji bataljona javilo se 19 dobrovoljaca za plivanje. Oni su obezbjeđeni sa pištoljima i cijela priprema je izvršena. U prvi sumrak bataljon se u koloni po jedan spuštao niz strmine Motajice. Crni oblaci su se nadavili sa svih strana i prolom kiše kao da nam po svaku cijenu nastoji spriječiti put. Pomrčina je užasna i pokret strašno otežan, ali se ipak kreće. Ranjenici krajnjim naporima uporno slijede zdrave drugove. Cesta između Kobaša i Srpca je obezbjeđena njemačkim i ustaškim patrolama. Ručne lampe se pokazuju na svaki 200 do 300 metara. Tišina mora biti savršena, naredio je komandant Joja. Vrlo je opasno ako se prekine veza jer se ne vidi metar ispred sebe. Da se ne bi kolona kidala i nastalo dozivanje, naročito pri prelasku ceste, borci se povezuju rukama. Polako ali sigurno kreću proleter i svoje cilju. Izbijanje na obalu Save bez sukoba sa neprijateljem bilo je pravo iznenađenje.

Vjetar nemilice savija vrbe na obali i valja debele valove na rijeci. Pljusak kiše bije sve većom žestinom a devet go-

lih juneka sa pištoljima o vratu hvata se u koštac sa podiv = ljalom bujicom. Isčezi su u mrtvoj noći. Čekamo ih već puna tri sata ali oni ne pokazuju nikakvog znaka života. Što li je s njima, šapatom pitamo jedan drugoga. Možda su se i podavili, mislimo i svijesno izbjegavamo da otvoreno kažemo tu strašnu misao. Dobro je da nijesu zaplivali svi dobrovoljci, jer je malo nađe u uspjeh. Nestrpljenje trenutno razbija poznat glas iz rijeke. "To su drugovi Damjanović i Zuber. Vratili su se bez uspjeha" - čuje se zabrnat Jojin glas. Preplivali su oni Savu, samo ih je voda zanijela daleko niže nego gdje su trebali. Lutali su po obali ali se nisu našli sa ostalima niti su pak pronašli usamljenu kuću i prinjeđene čamce. Već na prvih 10 do 15 metara, kada su odmakli od obale čuli su kako se neki od drugova guše u rijeci. Nisu im mogli pomoći, jer su bili izmakli znatno naprijed. Vjerovatno su se svi pogušili, zaklju čismo mi, kada ih nema niti se opaža kakav glas s druge obale. Ponovna brza za drugovima opet nas je zaokupila, a uporedo sa njom i misao prelaska za Slavoniju malo vjerovatna.

"Ide čamac" prenosi se preko veze. Svi smo gledali u rije ku koristeći svaki momenat sijevanja munja kojih je bilo vrlo često. Malo crnilo na vodi prinicalo se sve bliže. Naši su, po znadosmo druga Bojanica u maloj barki. "Evo plijena" - javlja on i priča o uspjehu. Sa njim je i Rajko Đurđević. Što jedan ispusti drugi dopunjava i ukratko nam objasne situaciju. Sa njima dvojicom na onostranoj obali se još našao i drug Munji = za. Od ostalih plivača ne zna ništa, samo su i oni čuli dok su još plivali preko rijeke par slučajeva davljenja. Na obali su se brzo orjentisali i sa pištoljima u ruci uputili se di = rektno usamljenoj kući u kojoj ih je čekala nečvjesnost. Bez prezanja upali su u jazbinu ustaških zvjeri. Snažan poziv na predaju obezglavio je branioce "Velikog Rajha". Ustaše su bez otpora zarobljeni. Čamci su obezbjeđeni i u čvrstim rukama

proletera, boreći se sa valovna nabujale rijeke, polako ali sigurno, nose slavni bataljon njegovom cilju.

I posljednji borac je na novoj obali. Svi smo na okupu i prije pokreta spontano, još jedanput, okrenusmo se i nezirući siluetu Motajice i nabujalu rijeku sjetismo se svih palih drugova. Kao da ih gledamo među nama odasmo im posljednju poštu dajući zavjet da ćemo ih osvetiti i o njihovom junaštvu knjige pisati a mi krećemo u nove pobjede.

Potpukovnik

MANE KEČMAN

Napomena: Ispod ovog teksta tintom je napisano IV/756, zatim datum 16 juli 1951 (pečatni otisak) i isto tako otisak pečata s tekстом "Nije dopisnik", iz čega se može zaključiti da je potpukovnik Mane Kečman pisao ovaj članak za neki list, pa prema tome i sadržinu podesio.

Inače članak nije dao stvarnu situaciju, iako je Mane sve to lično doživio, te ne može ni poslužiti kao materijal za istorijsku studiju.

Beograd, 20.7.1968

Slavko Odić
(Slavko Odić)

Arhiv Dos. kraljine B. Luka

ABK 209-MG-VII/205